

Η σημασία του δημόσιου τομέα στις σύγχρονες οικονομίες:

Η σημασία του δημόσιου τομέα στις σύγχρονες οικονομίες είναι μεγάλη. Δημόσιες δαπάνες και έσοδα (δηλ τα **δημόσια οικονομικά**) έχουν 3 βασικές επιδράσεις στη λειτουργία της οικονομίας.

(α) **Μεταβάλλουν την κατανομή των ΠΣ στις παραγωγικές δραστηριότητες.** Δηλ περισσότεροι ΠΣ αφιερώνονται στην παραγωγή των προϊόντων, τα οποία το κράτος επιθυμεί για διάφορους λόγους να ενισχύσει, και λιγότεροι εκεί που θέλει να μειώσει την κατανάλωση. Π.χ, οι δημόσιες δαπάνες για βελτίωση της αγροτικής παραγωγής αυξάνουν την παραγωγή γεωργικών προϊόντων, ενώ αντίθετα, η επιβολή μεγάλης φορολογίας σε πολυτελή προϊόντα μειώνει τη ζήτησή τους και την παραγωγή.

(β) **Μεταβάλλουν το επίπεδο του εισοδήματος.** Η αύξηση των δαπανών και η μείωση της φορολογίας αυξάνουν την παραγωγή και το εισόδημα και το αντίθετο.

(γ) **Μεταβάλλουν το μέγεθος των επενδύσεων δηλ το μέγεθος του κεφαλαίου της οικονομίας, με συνέπεια τη μεταβολή του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας.** Π.χ, δημόσιες δαπάνες που γίνονται σε έργα παραγωγικά αυξάνουν την υποδομή και την παραγωγικότητα της οικονομίας και αυξάνουν το ρυθμό ανάπτυξής της.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΞΟΔΑ (ΔΑΠΑΝΕΣ)

Οι δημόσιες δαπάνες να διακρίνονται σε κατηγορίες. Η διάκριση γίνεται βέβαια σύμφωνα με κάποιο κριτήριο που κάθε φορά θεωρείται χρήσιμο.

Διάκριση σε δαπάνες με κριτήριο αν δημιουργούν εισόδημα και παραγωγή:

Οι **δαπάνες για προϊόντα και υπηρεσίες** περιλαμβάνουν τις δαπάνες για τους μισθούς των υπαλλήλων, για την αγορά προϊόντων κάθε είδους (από χαρτί γραφομηχανής μέχρι αεροπλάνο), για ενοίκια κτιρίων ή οικοπέδων κτλ. Εδώ περιλαμβάνονται δαπάνες που έχουν καταναλωτικό χαρακτήρα, όπως είναι η αγορά υλικού για τη δημόσια διοίκηση (π.χ. γραφική ύλη) και οι μισθοί, και δαπάνες που είναι επενδύσεις και αυξάνουν το κεφάλαιο της οικονομίας.

Οι **μεταβιβαστικές πληρωμές** περιλαμβάνουν τα επιδόματα ανεργίας, τις υποτροφίες κτλ.

Το **κριτήριο** με βάση το οποίο γίνεται η παραπάνω διάκριση είναι ότι δαπάνες για προϊόντα και υπηρεσίες δημιουργούν παραγωγή και εισόδημα και καταλήγουν να γίνουν αμοιβή κάποιου ΠΣ. Αντίθετα οι μεταβιβαστικές πληρωμές δεν αποτελούν τμήμα του εθνικού εισοδήματος, γιατί, παρότι είναι εισόδημα για τα άτομα που τις λαβαίνουν, δε δημιουργούν παραγωγή και ουσιαστικά είναι μεταβιβάσεις ποσών μεταξύ ατόμων.

Διάκριση με κριτήριο το σκοπό:

Στην περίπτωση αυτή οι δαπάνες κατατάσσονται σε ομοειδείς κατηγορίες, ανάλογα με το αντικείμενό τους. Κάθε κατηγορία μπορεί να περιλαμβάνει δαπάνες που προορίζονται για **επενδύσεις**, για **υπηρεσίες** ή για **μεταβιβαστικές πληρωμές.**

Π.χ, οι δαπάνες για την παιδεία περιλαμβάνουν κατασκευή σχολικών κτιρίων (επένδυση), μισθούς καθηγητών (υπηρεσία) και υποτροφίες (μεταβιβαστική πληρωμή).

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΣΟΔΑ

Τα έσοδα του Δημόσιου Τομέα με τα οποία καλύπτονται οι δημόσιες δαπάνες προέρχονται από διάφορες πηγές, όπως είναι οι φόροι, ο δανεισμός (οι 2 σημαντικότερες πηγές), διάφορα έσοδα από επιβολή τελών, έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα κ.α.

ΦΟΡΟΙ:

Φόροι είναι χρηματικά ποσά που οι πολίτες είναι υποχρεωμένοι να καταβάλλουν στο Δημόσιο, χωρίς ειδική αντιπαροχή του Δημοσίου που να συνδέεται άμεσα με την καταβολή του φόρου. Το ποσό του φόρου που πληρώνει κάθε πολίτης εξαρτάται από:

Φορολογική βάση είναι το εισόδημα, η περιουσία και η δαπάνη του φορολογουμένου.

Φορολογικός συντελεστής είναι το ποσό του φόρου που αντιστοιχεί σε κάθε μονάδα της φορολογικής βάσης και εκφράζεται ως ποσοστό. Δηλ είναι το ποσοστό βάσει του οποίου υπολογίζεται ο φόρος.

Διάκριση Φόρων:

Με κριτήριο τη φορολογική βάση:

1. Οι **φόροι εισοδήματος (άμεσοι)** υπολογίζονται με βάση το εισόδημα του φορολογούμενου, που μπορεί να είναι φυσικό (άνθρωπος) ή νομικό πρόσωπο (επιχείρηση, εταιρεία). Για τον προσδιορισμό του εισοδήματος, επί του οποίου καταβάλλεται ο φόρος, λαμβάνονται υπόψη διάφορες απαλλαγές, εκπτώσεις κτλ.
2. Ο **φόρος περιουσίας** καταβάλλεται επί της καθαρής αξίας της περιουσίας καθώς και σε περιπτώσεις μεταβίβασης περιουσίας λόγω κληρονομιάς, δωρεάς κτλ. Τέτοιοι φόροι είναι ο ΕΝΦΙΑ, ο ΦΑΠ κ.α.
3. Οι **φόροι δαπάνης (έμμεσοι)** είναι ποσά που πληρώνει ο αγοραστής, όταν αγοράσει το προϊόν στο οποίο επιβάλλεται φόρος και έτσι η τιμή του προϊόντος αυξάνεται. Στους φόρους δαπάνης, που λέγονται και έμμεσοι, περιλαμβάνονται και οι δασμοί, που ουσιαστικά είναι φόροι επί εισαγόμενων προϊόντων. Σε πολλά εισαγόμενα προϊόντα, τα χαρακτηριζόμενα ως πολυτελή, ο δασμός είναι πολύ μεγάλος.

Με κριτήριο την αναλογικότητα:

1. **Αναλογικός:** ο φορολογικός συντελεστής είναι ίδιος, ανεξάρτητα από το μέγεθος της φορολογικής βάσης.
2. **Προοδευτικός** είναι εκείνος του οποίου ο φορολογικός συντελεστής αυξάνεται, καθώς αυξάνεται η φορολογική βάση. Δηλ ο συνολικός φόρος είναι αύξουσα αναλογία της φορολογικής βάσης.
3. **Αντίστροφα προοδευτικός** είναι εκείνος του οποίου ο φορολογικός συντελεστής μειώνεται, όταν η φορολογική βάση αυξάνεται. Δηλ ο συνολικός φόρος είναι φθίνουσα αναλογία της φορολογικής βάσης.

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ:

Ο δανεισμός αποτελεί σημαντική πηγή εσόδων για το Δημόσιο όμως δεν μπορεί να καταφεύγει πολύ συχνά, γιατί τα δάνεια πρέπει να εξοφλούνται και να πληρώνονται και οι τόκοι. Επιπλέον, όσο αυξάνονται τα δάνεια σήμερα, τόσο θα αυξάνονται οι ανάγκες για περισσότερα έσοδα στο μέλλον (για να εξοφλούνται). Αν όμως ένα δάνειο συνάπτεται για να χρησιμοποιηθεί σε ένα επενδυτικό έργο που αυξάνει την παραγωγικότητα της οικονομίας (φράγμα, εθνική οδός) τότε το δάνειο μπορεί να έχει θετικό τελικό αποτέλεσμα.

Εξωτερικά Δάνεια: Όταν το Δημόσιο δανείζεται από άλλες χώρες ή ξένες τράπεζες ή οργανισμούς. Είναι σε συνάλλαγμα (νομισματικές μονάδες της χώρας απ' όπου προέρχεται). Αυτό έχει το πλεονέκτημα ότι μπορεί η δανειζόμενη χώρα να προβεί σε εισαγωγές προϊόντων, αναλόγως των αναγκών της. Συνήθως με τα δάνεια αυτά πληρώνονται οι εισαγωγές κεφαλαιουχικών αγαθών, που στις περισσότερες περιπτώσεις είναι απαραίτητες για την οικονομική ανάπτυξη. Φυσικά υπάρχει και το μειονέκτημα ότι τα δάνεια αυτά εξοφλούνται σε συνάλλαγμα.

Εσωτερικά Δάνεια: Όταν το Δημόσιο δανείζεται από πηγές της ίδιας της χώρας δηλ: (α) την **Κεντρική Τράπεζα** (αυτή που εκδίδει το νόμισμα), διαδικασία με την οποία η Κεντρική Τράπεζα χρηματοδοτεί το Δημόσιο αυξάνοντας την ποσότητα του χρήματος (ουσιαστικά εκδίδοντας νέο χρήμα). (β) τις **αποταμιεύσεις του κοινού** μέσω της έκδοσης κρατικών ομολόγων (ομολογιακό δάνειο) βάσει του οποίου αγοραστική δύναμη μεταφέρεται από τα άτομα στο Δημόσιο. (γ) το **εμπορικό τραπεζικό σύστημα** (εμπορικές τράπεζες) με διάφορους τρόπους.

Τα δημόσια δάνεια μπορεί να είναι **βραχυχρόνια ή μακροχρόνια**, ανάλογα με το σκοπό για τον οποίο συνάπτονται. Δάνεια που προορίζονται για επενδύσεις είναι μακροχρόνια, π.χ 10ετή, 20ετή κ.λπ., ενώ δάνεια που προορίζονται για κάλυψη άμεσων αναγκών συνάπτονται για βραχύ σχετικό διάστημα, π.χ 1,2 έτη κτλ.

ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Είναι ένας **λογαριασμός** που περιέχει **όλες τις δαπάνες** που προβλέπεται να γίνουν από το Κράτος και **όλα τα έσοδα** που προβλέπεται να εισπράξει το Κράτος **μέσα σε ένα έτος**. Δείχνει με μεγάλη λεπτομέρεια τον τρόπο με τον οποίο κατανέμονται οι δημόσιες δαπάνες στους διάφορους τομείς της οικονομίας καθώς επίσης τις πηγές από τις οποίες εισρέουν τα έσοδα προς το Δημόσιο. Η κατανομή των δημόσιων δαπανών και η επιβολή φόρων δείχνει και την οικονομική πολιτική που ακολουθεί η Κυβέρνηση, γ' αυτό και ο κρατικός προϋπολογισμός είναι μια **περιεκτική και σύντομη έκφραση της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής**.

Συντάσσεται από το **Υπουργείο Οικονομικών** με βάση την κυβερνητική πολιτική και τους στόχους που θέτει η κυβέρνηση. Στη συνέχεια **κατατίθεται στη Βουλή** για να ψηφιστεί. Μετά την ψήφισή του οι αρμόδιοι **φορείς** (υπουργεία κτλ.) προβαίνουν στην **υλοποίησή** του.

Υπάρχει μια **γενική, αλλά εσφαλμένη εντύπωση** ότι ο κρατικός προϋπολογισμός **πρέπει να είναι ισοσκελισμένος**, δηλ. τα έσοδα να είναι ίσα με τις δαπάνες σε κάθε χρονική περίοδο. Η άποψη αυτή είναι εσφαλμένη. Καμία οικονομική λογική δεν υπαγορεύει εξίσωση δαπανών και εσόδων. Ο προϋπολογισμός του Κράτους **μπορεί να είναι πλεονασματικός**, δηλ. τα έσοδα να υπερβαίνουν τις δαπάνες, ή **ελλειμματικός**, δηλ. οι δαπάνες να υπερβαίνουν τα έσοδα. Φυσικά, μπορεί να είναι **ισοσκελισμένος**.

Η κατάσταση του προϋπολογισμού **θα εξαρτηθεί** από τη **γενική οικονομική συγκυρία** και από την **οικονομική πολιτική** που η κυβέρνηση θέλει να εφαρμόσει. **Αν** η οικονομία βρίσκεται σε **ύφεση** και η ανεργία είναι αυξημένη, τότε ο προϋπολογισμός **πρέπει να είναι ελλειμματικός**, γιατί η διαρροή δαπάνης που γίνεται με την επιβολή φόρων και που τείνει να μειώσει το εθνικό εισόδημα πρέπει να αντισταθμιστεί με τη δημιουργία μεγαλύτερης δαπάνης από το κράτος μέσω των δημοσίων δαπανών (π.χ. για επενδύσεις), ώστε το εισόδημα να αυξηθεί και να αποφευχθεί, όσο γίνεται, η ύφεση. Αντίθετα, σε περιόδους μεγάλης απασχόλησης και αυξανόμενων τιμών (**κρίση**), ο προϋπολογισμός **πρέπει να είναι πλεονασματικός**, για να μειωθούν οι πληθωριστικές τάσεις. Σε πολλές περιπτώσεις η **μείωση δαπανών, λόγω της φύσης τους**, (π.χ παιδεία, εθνική άμυνα), είναι **δύσκολη**. Σ' αυτήν την περίπτωση η **πλεονασματικότητα** του προϋπολογισμού πρέπει να **προέλθει από αύξηση των εσόδων**.